

A növényházi termesztés sajátosságai (részlet)

Kertészet és Szőlészet (2014-17. szám)

Tömpe Anna - 2014.04.22.

Az Agrárgazdasági Kutató Intézet (AKI) munkatársai tanulmányt készítenek a magyarországi paradicsomhajtatus helyzetéről. A tanulmánytervezetről folytatott vitában elhangzott egyebek között az is, hogy az utóbbi évek nagy növényház-beruházásainak köszönhetően lassan gondolkozhatunk az exporton is, ám ha komoly exportpiaci tényező szeretnénk lenni Európa térképén, akkor a fejlesztések nem állhatnak meg itt. Vajon képesek lesznek-e a családi gazdaságok az előrelépésre?

A kutatók, termesztők és más, a növényházi termesztésben valamilyen módon érintett szakemberek egybehangzóan elismerték, hogy hiánypótló a tanulmány, a megfogalmazott kutatási cél helyes és időszerű. Elmondták a szerzőknek jobbító szándékú észrevételeiket, és számoltak a paradicsomhajtatus – és általában a növényházi termesztést – érintő tényre és visszasságra is felhívták a figyelmet. Az elhangzott gondolatok színes képet rajzolnak a jelenlegi hazai helyzetről.

Úton az exportkényszer felé

Ledó Ferenc, az éves szinten 4300 tonna hajtatus paradicsomot forgalmazó Dél-Alföldi Kertészek Szövetkezetének elnöke elmondta, hogy nagy átalakulás folyik; az utóbbi években jó néhány hektárnyi üvegház korszerű termesztőház épült a Dél-Alföldön, és ezek mindegyikét paradicsomra tervezték. (Ez egyébként nemcsak Magyarországon van így, a Benelux államoktól Lengyelországig a legkorszerűbb bevezésekben senki nem akar mást termesztetni, csak paradicsomot.)

Ez kihat a teljes hazai paradicsomtermesztő társadalom életére, jóval több áru jelenik meg országunkban. Számítása szerint a korszerű üvegházakban már most is terem annyi áru, ami elegendő a magyar piac ellátására.

Első körben tehát az a cél, hogy leváltsuk az importot abban az időszakban, amikor már a hazai üzemek is komoly mennyiségeket szállítanak. Ez körülbelül április közepétől október közepéig, a mostani importszezon végéig tart. Novembertől március végéig is érkezik az országba paradicsom, ez azonban kevésbé zavaró, és nem is lehetne hazai termesztésével ki-váltani.

Ha a fejlődés folytatódik, akkor előbb-utóbb a magyar fogyasztóknak már sok lesz az itthon termelt mennyiség, és rákényszerülünk az exportra. Ledó Ferenc szerint ez körülbelül évenként 130-150 ezer tonnás országos termésmennyiségnél várható, akkor viszont a szezonban körülbelül 10-15%-kal csökken majd a termelői ár is, vagyis nagyjából a német

piac szintjére csökkennek az árak. Ezzel azonban a ha-gyományos berendezésekben a mostani éves 35 kilo-gramm/négyzetméter hozam helyett 37-38 kilogrammra emelkedik a fedezeti összeg – mondta.

Most körülbelül évenként 100 ezer tonna terem, de ide-ális esetben május--július kö-zött már most is képződhet olyan árutömeg, amely miatt el kell gondolkozni az export lehetőségén. Ez új jelenség, mert korábban a csúcsidény-ben sem volt akkora mennyi-ség, hogy a határainkon túl kellett volna eladni a fölösle-get, és – ahogy Ledó Ferenc elmondta – azok sem igazán gondolkodtak a paradicsom-exporton, akik más zöldsége-ke-t egyébként már sikerrel szállítanak külföldre, mert a paradicsomot eddig mindig jobb áron lehetett itthon értékesíteni. Exportálni azonban tervezetten kell és nem esetleges gyakorisággal, amikor kint éppen jobb az ára, vagy itthon nehezen adható el – tette hozzá.

Igazi versenyhelyzetbe csak akkor kerülnek a magyar termesztők a holland vagy akár a belga kollégáikkal, ha évenként 200 ezer tonna, vagyis a mostaninak a kétszerese terem, abból már olyan mennyiség juthat külföldre, hogy

Európa piacain is számolnak majd a magyar paradicsommal. A magyar paradicsomot nem az észak-afrikai országokból származó termés árával kell összehasonlítani, hanem a minőségi hollanddal és belgával, illetve részben a spanyollal és a lengyellel, azzal pedig valószínűleg versenyképes lesz.

Mivel fűtsünk?

A fűtési módokról szólva elsősorban a biomassza-termálenergia összehasonlításról mondtak véleményt a hozzászólók.

Ledó Ferenc szerint Magyarországon igazi nagy áttörést csak a termálvízzel érhetünk el, annak beruházási költsége miatt azonban a termálkút semmiképpen sem „háztáji” kategória. Egy kút 3-5 hektárt láthat el, annak beruházása azonban csak akkor térül meg, ha korszerű üvegházakat, illetve fóliákat fűtenek a meleg vízzel. A mai műszaki színvonalnak megfelelő üvegházak hektáronként 250-300 millió forintba kerülnek, ebből három-öt hektárnyi kell egy kúthoz, és új beruházás esetén ehhez a kút költségét is hozzá kell adni. Nyilvánvaló, hogy nem a kis családi gazdaságok vesznek majd részt ebben az üzletben.

A faaprítékfűtésről Téglá Zsolt, a gyöngyösi Károly Róbert Főiskola kutatója elmondta, hogy egy hektárnyi üvegházfelülethez évenként nagyságrendileg 1000 atrotonna faapríték szükséges (egy atrotonna az a mennyiség, aminek egy tonna lenne a tömege, ha 0% lenne a nedvességtartalma). Ezer atrotonnát 130 hektáron lehet megtermeszteni, vagyis az öthektáros üzem mellé 650 hektár föld kellene, ha kizárólag faaprítékra alapozná a fűtést. Ezt az aprítékmenyiséget tárolni is kell valahol, ami szintén óriási helyigényű feladat. A pusztán faaprítékra alapozott termesztés helyett szükség van olyan üzemekre, amelyek termálvízzel, faaprítékkal és hulladékhővel is fűthetnek. Már csak azért is, mert óriási a növényházi paradicsomtermesztés kockázata: hektáronként 100-120 millió forintos értéket kell megóvni, vagyis nem árt, ha több forrásból nyerjük az energiát – mondta. Ha van a környezetben

erdőgazdaság – például Gyöngyösön –, ott nem feltétlenül csak a szántóföldön termesztett faapríték jöhet szóba.

A vészfűtéstől a high-techig

A hazai növényházi termesztés nem futott be olyan utat, mint amelyet kellett volna, ám ezzel együtt is óriásit fejlődött az utóbbi két évtizedben – hangzott el a beszélgetésen.

Becsey Zoltán emlékeztetett rá, hogy a kilencvenes évek közepén még teljesen hétköznapi gyakorlatnak számított, hogy szabadföldi fajtákat ültettek vészfűtésre berendezett, háztartási tüzelőolajjal fűtött fóliákba, őszre időzítették a szedést, amikor a szabadföldi paradicsom már elfogyott. Ekkor Hollandiában már kizárólag talaj nélkül termesztettek, és a fűtős paradicsom volt a sláger. Erről a szintről fejlődött föl a mostanira a paradicsomtermesztés, és ez nem kis szó – hangsúlyozta.

A változás az egységnyi területre jutó átlagos hozamon is jól mérhető. Ledó Ferenc kitért arra, hogy ma ugyanúgy körülbelül évenként 100 ezer tonna étkezési paradicsomot szednek Magyarországon, mint tíz éve, az uniós csatlakozásunk idején, viszont ehhez kevesebb, mint feleakkora területet használnak a kertészek. Tíz évvel ezelőtt még 950 hektár körülire becsülték a paradicsomhajtató felületet a szakemberek, az idei FruitVeB-kiadvány szerkesztésekor pedig az volt a kérdés, hogy eléri-e még a 400 hektárt. Végül 410 hektárt számoltak össze, idővel pedig ebből is mind kevesebb marad majd versenyképes – hangzott el.

Elment a beruházási kedv

Katasztrofálisan magas a feketekereskedelem aránya a zöldségtermesztésben, a szakma által elismert és a tanulmánytervezetben is leírt 40% borzasztóan sok. Nem kis részben erre vezethető vissza, hogy nem fejlődik úgy az ágazat, ahogy kellene, illetve ahogy az európai zöldségtermesztésben korábban betöltött szerepe indokolná – mondta Becsey Zoltán, aki korábban három, jelenleg egy hektáron termeszt koktélpáradicsomot. Elmondta, hogy a vállalkozóként dolgozó mindenről számlát állít ki, cserébe pedig igyekszik minél több költség számlát begyűjteni – adott esetben a valós költségeinél többet is kimutat, hogy mérsékelje az adóalapot –; miközben az östermelők abban érdekeltek, hogy minél kisebb forgalmat bonyolítsanak papíron. Végző soron senki nem mond igazat, emiatt pedig a kertészet korszerűsítésére kiírt pályázatra mindössze 28 paradicsomtermesztő adott be kérelmet. Nem valószínű, hogy csak ennyien terveztek fejlesztést – mondta.

Nem ösztönöz beruházásra az sem, hogy a bankok (és az egyéb garanciaszervezetek is) 120-130%-os fedezetet kérnek, az épülő növényházat pedig ebbe nem lehet beszámítani. Péter Mihály üllési termesztő úgy véli, hogy a jövőben az 5-10 hektáros beruházásokat ilyen gazdasági környezetben nem a mai családi gazdaságok fogják megvalósítani.

A munkaerő is elgondolkozathatja a beruházni vágyókat, hiányoznak ugyanis azok a dolgozni akaró szakemberek, akik rendelkeznek a növényházi paradicsomtermesztéshez szükséges speciális ismeretekkel. Ideális esetben 9-10 fő szükséges hektáronként, a valóságban azonban csak kétszer ekkora dolgozói létszámmal indulhat egy új növényház, és évekbe telik, mire megtanulnak olyan minőségben és sebességgel dolgozni, mint a versenytárs országokban.

Abban egyetértettek a szakemberek, hogy a paradicsomtermesztésben zöldmezős beruházásban a kor technológiai színvonalának megfelelő növényházakat kell építeni. A paprika nem ennyire érzékeny a technológiai különbségekre, egyszerűbb berendezésekben is jól termesztethető – bizonyos minimumfeltételek teljesítése mellett. A paradicsomnak a legjobb technikát kell megadni, ha állni akarjuk a versenyt.

Elgondolkozató, hogy amíg Magyarországon összesen 100-120 hektárnyi igazán korszerű fűtött növényház működik, addig a kertészetéről kevésbé híres Szlovákiában az utóbbi három évben 45 hektár ilyen épült – hallottuk.

Fedezeti összeg

Az új növényházak fenntartása a régiektől eltérő, más szemléletet kíván.

Biztos, hogy ahol új házakat építettek, ott mindenütt csökken az egy kilogrammra jutó működési költség, hiszen sokkal kevesebb erőforrás felhasználásával lehet sokkal többet termesztetni. Meggyőző példa erre az energiaköltség, amit Nagygál János, az Árpád Agrár Zrt. műszaki vezetője említett: a termálvízzel fűtött korszerű üvegházakban 40-50%-os energiamegtakarítás érhető el a régi, ugyancsak termálvizesekhez képest. Ugyanakkor az új beruházásoknál számolni kell az építési költséggel is, ami a csúcstechnológiás üvegházak esetében hektáronként körülbelül 250-300 millió forint.

A Dél-Alföldi Kertészek Szövetkezete nagy létszámú tagsága révén együttműködik a lehető legkülönbözőbb műszaki színvonalú berendezések fenntartóival, így a szentesi szakemberek elég sokféle számítást elvégezhetnek. Ledó Ferenc, a tész elnöke elmondta, hogy a régi növényházakban a termálvízre alapozott, hosszúkultúrás paradicsomtermesztésben körülbelül évi 35 kilogramm/négyzetméter a fedezeti összeg, miközben az új, csúcstechnológiával elkészült üvegházakban baj lehet, ha nem érik el a legalább 45 kilogrammot.

Ki fizeti az áfát?

Az áfafizetés szempontjából sem mindegy, hol áll majd a tervezett növényház.

Bakó Dániel szentesi kertész elmondta, hogy ha beépítésre szánt területen épül a növényház, akkor ahhoz építési engedély szükséges, a beruházás pedig a fordított áfa hatálya alá tartozik, tehát nem a megrendelő, hanem a kivitelező fizeti a forgalmi adót. Beépítésre nem szánt

területre nem kell építési engedély, viszont a fordított áfa sem érvényes, vagyis a megrendelő kertészt terheli az adó, amíg vissza nem igényelheti azt.

Ha 200 millió forinttal számoljuk egy hektár korszerű növényház költségét, akkor arra 54 millió forint áfa rakódik. Nem mindegy, hogy ezt meg kell-e finanszírozni néhány hónapra, amíg visszajön az adóhatóságtól, vagy nem – hívták föl a figyelmet az érintettek. Arra is volt példa, hogy valamely település közgyűlése módosította az adott terület beépíthetőségére vonatkozó minősítést, és azon el is bukott a tervezett beruházás.

Az amortizációval kapcsolatban is fölmerült néhány visszásság. Általánosan elfogadott, hogy a növényházak szerkezete 15 év alatt elavul, a jelenlegi adótörvényben szereplő 3%-os amortizációs kulcs mellett azonban 25-30 évig is eltart, mire leírhatja a vállalkozó. Vagyis ha sikerülne elérni a holland szintet és a kertészek többsége képes lenne tizenöt évenként újra cserélni a növényházát, akkor már régen elavulna az új építmény is, mire befejeződne az előző üvegház amortizációs időszaka.

Nincsenek adatok

A tanulmánytervezetet értékelő szakemberek több ízben megemlítették, hogy milyen nehéz ma Magyarországon adatokat kapni. Hozzáférhető információk híján a szerzők is jelentős részben kérdőívekre, mélyinterjúkra és személyes megkeresésekre alapozták a számításaikat.

Kertész Róbert, az AKI Ágazati Ökonómiai Osztály vezetője ezt azzal indokolta, hogy sajátos területről van szó, kevés a termelő, és azok is igen változatos technológiák szerint dolgoznak, ezért rendkívül nehéz statisztikailag is értékelhető mintát kiválasztani. A kertészek sem merik elárulni a gazdálkodásuk valódi számait, vagy azért, mert a ténylegesnél nagyobb költségről gyűjtenek számlákat, vagy azért, mert östermelőként mindenképpen a megszabott bevételi küszöb alatt akarnak maradni.

Az agrárirányítás a következő időszak egyik stratégiai területének szánja a kertészetet, ha pedig ezt a szándékot aprópénzre szeretnék váltani, akkor lényegesen többet és pontosabban kellene tudni erről az ágazatról.

Elutazik, visszajön

Elrettentő a példa, hogy Szentesről elszállítják a zöldséget valamelyik, Budapest környéki logisztikai központba, majd ugyanaz az áru másnap az áruházlánc autóival visszatér Szegedre, esetleg éppen Szentesre. A helyzet azonban sokkal kevésbé lehetetlen, mint amilyenek hangzik. A Dél-Alföldi Kertészek Szövetkezeténél pontosan nyilvántartják a szállítási költségeket, és tapasztalatból tudják, hogy sokkal olcsóbb egyetlen központi raktárba szállítani és ehhez teli szerelvényeket rakodni, mint az egész országban teríteni az árut, és alkalmanként egy-két raklapnyi zöldséggel útnak indulni.

Az útdíjjal kapcsolatban Ledó Ferenc hozzátette, hogy körülbelül 1,20-1,50 forinttal emeli meg egy-egy kilogramm paradicsom árát a Dél-Alföld és Budapest közötti viszonylatban fizetendő díj. Ez szerinte elfogadható összeg, főleg, hogy van a rendszernek előnye is, például a feketekereskedelem visszaszorításában. Megesett már, hogy az útdíjfizetési nyilvántartás alapján kereste vissza az adóhatóság az autó útvonalát, és így derült ki, hogy az nem egyezik a szállítójegyen szereplő információval – mondta.

(A teljes cikket a Kertészet és Szőlészet 2014-17. számában olvashatja.)